

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

חופש הביטוי - 62727

תאריך עדכון אחרון 02-03-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): שופט אליעזר ריבלין

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: rivlin@supreme.court.gov.il; elrivlin@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ב' בשעות 13:30-14:30

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס סוקר היבטים תאורטיים, מעשיים, אקטואליים ומשפטיים של הזכות לחופש הביטוי וההגנה עליה במשפט הישראלי. הקורס מוקדש לבניית הבסיס העיוני-אקטואלי לסוגיות הכרוכות בחופש הביטוי, ובמהלכו יידונו סוגיות ודילמות מרכזיות המתעוררות אגב ההגנה המשפטית המוענקת לו, תוך הפנייה למשפט השוואתי. הסטודנטים מוזמנים ומתבקשים להביע את דעתם ולנהל שיח ביקורתי, מעשיר ומכבד.

מטרות הקורס:

מטרות הקורס הינן לגרום לחוויה חברתית ואינטלקטואלית מהנה, שתתקיים במסגרת של שיח ביקורתי ומכבד. נדון בתפיסות היסוד של החברה בישראל כפי שהן משתקפות במשפט החוקתי שלנו בתחומים הקשורים לחופש הביטוי. הדיון יכלול היבטים תאורטיים והשוואתיים. נעשיר את ההבנה בהיבטיו הרבים של חופש הביטוי, במשמעותו בבחינה השוואתית של זכויות יסוד נוספות ויחסי הגומלין המתנהלים ביניהן, נדון במקומו המתפתח והמשתנה בחברה הישראלית, וכן בחופש הביטוי במבט צופה פני עתיד.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להעריך מהן ההכרעות הצפויות בבית-המשפט בסוגיות יסוד בתחום חופש הביטוי.
להסביר את התפיסות המקובלות במשפט החוקתי בישראל באמצעות תיאוריות מוסריות.
לבקר את ההסדרים המקובלים בתחום חופש הביטוי.
לנתח את היחסים בין רשויות השלטון בתחומים הקשורים לחופש הביטוי.
לעצב את הדיון הרצוי בסוגיות הנדונות.

דרישות נוכחות (%) :

% הקורס בנוי ונשען על שיח הדדי בין המשתתפים. נוכחות מקסימלית היא הכרחית לשם כך. מעבר לכך, ללא נוכחות בכל מפגשי הקורס, פוחת מאד הסיכוי של הסטודנט/ית להפיק ממנה את המצופה ממנה. מצופה ממשתתפי הקורס להודיע מראש על כל היעדרות למרצה או לעוזרת ההוראה במייל.

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה ודיון

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס

1. היבטים תאורטיים והיסטוריים של חופש הביטוי - שיעור ראשון

א. אמנון רייכמן, "קול אמריקה בעברית? פנייתו של בית המשפט הישראלי אל הדין האמריקאי בסוגיית חופש הביטוי" משפט חברה ותרבות: שקט מדברים, עמ' 185-200, 243-246 (2006)
רשות:

ב. אילנה דיין-אורבך "המודל הדמוקרטי של חופש הביטוי" עיוני משפט כ 377 (1996)

2. יסודו של חופש הביטוי בישראל - "הלכת קול העם" - שיעור שני
א. בג"ץ 73/53 חברת קול העם בע"מ נ' שר הפנים פ"ד ז (2) 871 (1953).
רשות:

ב. פנינה להב "תרומתו של השופט ברק לקידום חופש הביטוי בהקשר היסטורי" ספר אהרון ברק
(2011) 2009.

ג. פנינה להב, ישראל במשפט: שמעון אגרנט והמאה הציונית, עמ' 150-162.

3. חופש הביטוי - היקפו ורמת ההגנה עליו - שיעור שלישי

א. בג"ץ 4804/94 חברת סטיישן פילם בע"מ נ' המועצה לביקורת סרטים ומחזות, פ"ד נ (5) 66
(1997).

ב. בג"ץ inc Studios city Universal 806/88 . נ' המועצה לביקורת סרטים ומחזות פ"ד מג (2)
022.

ג. בג"צ 399/85 כהנא נ' הועד המנהל של רשות השידור פ"ד מא (3) 255. (סעיפים 10,11,13-22,
27-30,32, 47 - לפסק דינו של השופט ברק).
Chaplinski v. New Hampshire (1942)

4. חופש העיתונות - שיעור רביעי

א. סעיפים 46, 47 ו-86 לחוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, תש"ן-1990

ב. ב"ש 298/86 בן ציון ציטרין נ' בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין מחוז תל אביב פ"ד מא (2)
337 (1987)

ג. רע"פ 761/12 מדינת ישראל נ' מקור ראשון המאוחד (הצופה) (2012) (חובת קריאה: פסקאות א,
ב, ד, לט-מ, מז-נב, עא-פב, פה-צג לפסק דינו של השופט רובינשטיין)

ד. ע"א 9705/11 ליאורה גלט ברקוביץ נ' ברוך קרא ואח' (פורסם בנבו 21.10.14) (חובת קריאה:
פסקאות 1-2, 25-30, 41-48, 52-53 לפסק דינו של השופט עמית)

ה. רע"א 6557/20 ערוץ 10 החדש בע"מ נ' שרת התרבות והספורט - ח"כ מירי רגב (פורסם בנבו
13.3.2024) (חובת קריאה: פסקאות 30-60 לפסק דינו של השופט סולברג, 14-8 לפסק דינו של
השופט עמית).

רשות:

ו. רע"א 2780/24 פלוני נ' רשת מדיה בע"מ (נבו 2.4.2024)

ז. משה נגבי, חופש העיתונאי וחופש העיתונות בישראל (2011) (הפרק: חופש העיתונאי).

ח. בג"ץ 10203/03 "המפקד הלאומי" בע"מ נ' היועץ המשפטי לממשלה (2008)

ט. S.U -Sullivan .v Times York New .Court Supreme (1964)

י. S.U 403 ,States United .v Times York New 713 (1971)

5. אמת ושקר: חופש הביטוי, ההגנה על השם הטוב וההגנה על הפרטיות - שיעור חמישי

א. דנ"א 2121/12 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין (פורסם בנבו 18.9.14) (חובה: פסקאות 1-7, 24-38,
43-51, 60-61, 72-74, 82-86, 103-105. לפסק דינו של הנשיא גרוניס).

ב. בג"ץ 6126/94, סנש נ' רשות השידור פ"ד נג (3) 817 (תמצית)

ג. בג"ץ 316/03 בכרי נ' המועצה לביקורת סרטים פ"ד נח (1) 249 (תמצית)

ד. רע"א 2780/24 פלוני נ' רשת מדיה בע"מ (נבו 2.4.2024) (חובת קריאה: פסקאות 14-7)

ה. רע"א 1954/24 נתנאל וקנין נ' קיבוץ ניר דוד - אגודה שיתופית (נבו 7.1.2025)

רשות:

ו. ע"א 895/14, פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו 24.4.2014) (תמצית)

ז. דפנה ברק ארז "על שקרים קולנועיים ואמיתות הסטוריות" משפט חברה ותרבות: שקט מדברים

141 (2006).

ח. ע"א 8345/08 בן נתן נ' בכרי (27.7.11).

ט. ע"א 1726/21 מוחמד בכרי נ' ניסים מגנאג'י (פורסם בנבו 23.11.22)

י. *Times York New v. Sullivan* .S.U. Court Supreme (1964)

יא. ע"א 323/98 שרון נ' בנזימן, פ"ד נו (3) 245.

יב. *S.U. v. Schenck* (1919)

יג. *States United v. Alvarez* ,S.U. 567 (2012)

יד. *Sharon v. Inc Time* . (בית המשפט הפדרלי של דרום ניו ורק).

טו. *CBS v. Westmorland* . (בית המשפט הפדרלי של דרום ניו יורק).

6. פורנוגרפיה ופרסומי תועבה – שיעור שישי

א. בג"ץ 4804/94 חברת סטיישן פילם בע"מ נ' המועצה לביקורת סרטים ומחזות, פ"ד נ (5) 66 (1997) (חובה: סעיפים 6-9, 16 לפסק דינו של הנשיא ברק וסעיפים 2-5, 41 לפסק דינו של השופט חשין).

ב. בג"ץ 5432/03 ש.י.ן. – לשוויון ייצוג נשים נ' המועצה לשידור כבלים ולשידורי לוויין, פ"ד נח (3) 65 (2004) (חובה: סעיפים 6,7,10,12,13 לפסק דינה של השופטת דורנר, סעיף 4 לפסק דינו של השופט חשין, סעיף 2 לפסק דינו של השופט טירקל וכן פסקי הדין של השופטים ביניש, ריבלין והנשיא ברק).

ד. סעיפים 214, 214א לחוק העונשין, תשל"ז-1977.
רשות:

ה. סעיף 6 כה לחוק התקשורת (בזק ושידורים), תשמ"ב-1982.
ו. *California v. Miller* ,S.U. 413 15, 36 (1973)

7. חוסר טעם וביטוי מסחרי- שיעור שביעי

א. בג"ץ 606/93 קידום יזמות ומו"לות בע"מ נ' רשות השידור, פ"ד מח (2) 1 (1995) (חובה: פסקאות 1-7, 12-18 לפסק דינה של השופטת דורנר; פסקאות 15-17, 20-22, לפסק דינו של השופט חשין).

ב. בג"ץ 226/04 נטו מ.ע. סחר מזון בע"מ נ' הרשות השניה לטלוויזיה ורדיו, פ"ד נט (1) 519 (2004) (תמצית).
רשות:

ג. עמ"מ 1798/20 עמותת פורום המזרח התיכון נ' עירית תל אביב (פורסם בנבו 21.7.21).

ד. *California v. Cohen* ,S.U. 403 15, (1971)

ז. *FCC v. Foundation Pacifica* ,S.U. 438 726 (1978)

ח. ת"א (מחוזי ת"א) 34583-08-21 כרמלה מנשה נ' רדיו הצפון החזקות בע"מ (נבו 22.7.2024)

8. הזכות להפגין – שיעור שמיני

א. בג"ץ 1487/79 סער נ' שר הפנים פ"ד לד (02) 169 (31.5.79).

ב. בג"ץ 153/83 לוי נ' מפקד המחוז הדרומי פ"ד לח (29) 393 (13.5.84) (תמצית)

ג. בג"ץ 2481/93 דיין נ' וילק פ"ד מח (2) 456, (9.2.94) (תמצית)

ד. בג"ץ 1983/17 מני נפתלי נ' היועץ המשפטי לממשלה פורסם בנבו 27.4.17 (תמצית)

ה. בג"ץ 6536/17 התנועה למען איכות השלטון נ' משטרת ישראל (פורסם בנבו, 8.10.2017) (פסק דינה של השופטת חיות).

ו. בג"ץ 5469/20 אחריות לאומית נ' ממשלת ישראל (פורסם בנבו 4.4.21) (התמצית).

ז. בג"ץ 5318/21 עירית רעננה נ' משטרת ישראל (פורסם בנבו 18.5.22) (התמצית).
רשות:

ח. עע"מ 1755/20 התנועה למען איכות השלטון נ' עיריית ירושלים (פורסם בנבו 24.8.20).
ט. בג"ץ 5078/20 פדידה נ' משטרת ישראל (פורסם בנבו 19.8.20).
י. בג"ץ 7059/20 עמותת חוזה חדש נ' משטרת ישראל (פורסם בנבו 17.11.20).

9. חופש הביטוי - כזכות חיובית - שיעור תשיעי
א. סעיף 3ב לחוק יסודות התקציב, תשמ"ה - 1985.
ב. בג"ץ 10203/03 המפקד הלאומי נ' היועץ המשפטי לממשלה (2008) (תמצית).
ג.. בג"ץ 2557/05 מטה הרוב נ' משטרת ישראל פ"ד סב (1) 200 (2006).
רשות:
ד. עמיר פוקס, אין דבר כזה חופש מימון, המכון הישראלי לדמוקרטיה. (18.4.2017).
ה. גיא פסח, משאבי ביטוי - קווים לדמותם ומתווה להקצאתם, משפט חברה ותרבות: שקט מדברים 299, 334-354 (2006).

10. הסתה לגזענות, ביטויי שנאה ועיקרון השוויון - שיעור עשירי
א. סעיפים 133-138, 144-144 ו- 173 לחוק העונשין תשל"ז-1977.
ב. ע"פ 2831/95 אלבה נ' מדינת ישראל פ"ד נ (5) 221 (1996) (חובה: סעיף 24 לפסק דינו של השופט מצא, סעיף 4 לפסק הדין של השופט ברק, סעיף 5 לפסק דינו של השופט בך וסעיף 2 לפסק הדין של השופט דורנר)
ג. בג"ץ 2194/06 מפלגת שינוי נ' יושבת ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השבע-עשרה (2006). (פסקי הדין של השופט ברק ושל השופט ריבלין).
ד. רע"א 10520/03 בן גביר נ' דנקנר (פורסם בנבו 11.12.2006) (תמצית)
ה. רע"א 2572/04 רפאל פריג' נ' "כל הזמן" (פורסם בנבו 16.6.08) (תמצית).
רשות:
ו. בג"ץ 2684/12 י"ב בחשון התנועה לחיזוק הסובלנות נ' היועץ המשפטי (9.12.15) (פסקאות נד-נז, עג-עד, עט-פ לפסק דינו של השופט רובינשטיין).
ז. רע"א 6897/14 רדיו קול ברמה נ' קולך (פורסם בנבו, 9.12.2015) (תמצית).
ח. חוק איסור הכחשת השואה, תשמ"ו - 1986.
ט. ברק מדינה חופש הביטוי פסקאות 4.53 עד 4.62, 4.69.
י. *1978 iii 21.2d .E.N 373 ,America of Party Socialist National .v Skokie of Village*
יא. *377 .S.U 505 ,Paul .St of City .v .V.A.R (1992)*
יב. *343 .S.U 538 ,Black .v Virginia (2003)*

11. הגבלות על חופש הביטוי באינטרנט: הגבלות חיצוניות - שיעור אחד עשר
א. רע"א 4447/07 רמי מור נ' ברק (2010) (חובה: פסקאות 1, 11-18, 23-24, 36 בפסק דינו של השופט (בתוארו אז) ריבלין)
ב. ע"א 9183/09 *League Premier Association Football The* נ' פלוני (נבו) (חובה: פסקאות 12, 16, 23-31 בפסק דינו של השופט ריבלין)
ג. עע"מ 3782/12 מחוז ת"א במשטרת ישראל נ' איגוד האינטרנט הישראלי (2013) (תמצית)
ד. בג"ץ 9995/08 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משטרת ישראל (תמצית)
ה. רע"א 1239/19 יואל שאול נ' חברת נידלי תקשורת בע"מ (פורסם בנבו 8.1.20).
ו. רע"א 1688/18 יגאל סרנה נ' נתניהו (פורסם בנבו 15.18).
ז. בג"ץ 7846/19 עדאללה נ' פרקליטות המדינה יחידת הסייבר (פורסם בנבו 12/4/21) (התמצית).
רשות:
ח. *844 .S.U 521 ,Union liberties Civil American .v Reno (1997)*
ט. *656 .S.U 542 ,Union Liberties Civil American .v Ashcroft*
י. ע"א 1770/21 אמיר חצרוני נ' פייסבוק (פורסם בנבו 14.12.22) (פסק דינה של השופטת רונן).

יא. *Corp Access Cmty Manhattan v. Ct. S 13 Halleck*. 1921 (2019) (החובות החוקתיות אינן חלות על רשתות חברתיות פרטיות).

12. הגבלות על חופש הביטוי באינטרנט: הגבלות פנימיות – שיעור שניים עשר יב. קרין ברזילי-נהון וגד ברזילי "חופש הביטוי המעשי והמדומיין באינטרנט: על בטלותה והולדותה המחודשת של הצנזורה" משפט חברה ותרבות: שקט מדברים 259 (2001) (חובה: עמ' 281-302) (2006).

רשות:

יג. *UNIVERSITY YORK NEW 79 Culture Democratic and Speech Digital Balkin Jack* LAW REVIEW 1 (2004).

13. חופש הביטוי הפוליטי – שיעור שלושה עשר

א. בג"צ 2194/06 מפלגת שינוי נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השבע-עשרה (2006) (ראו נושא מס' 9).

ב. בג"צ 9791/15 מפלגת ישראל ביתנו נ' יו"ר ועדת הבחירות לכנסת ה-20 (נבו 25.12.15). (פסקאות 1-6, 27-30, 44-46 לפסק דינו של השופט סולברג).

ג. בג"צ 212/03 חרות נ' ועדת הבחירות המרכזית, פ"ד נו (1) 750 (תמצית).

ד. בג"צ 1501/21 בנימין נתניהו נ' יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית (פורסם בנבו 2.3.21).

ה. בג"ץ 1931/21 בנימין נתניהו נ' יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית (פורסם בנבו 19.3.21). רשות:

ו. דנג"צ 1524/15 ד"ר אחמד טיבי נ' מפלגת ישראל ביתנו (נבו 23.8.17).

ז. בג"צ 1280/15 פורמן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-20 (נבו 25.2.15). (פסקאות 1-6, 15-29 לפסק דינו של השופט גרוניס).

ח. בג"צ 236/13 עוצמה לישראל נ' יו"ר ועדת הבחירות לכנסת ה-19 (נבו 15.1.13) (תמצית).

14. חופש המידע – שיעור ארבעה עשר

א. חוק חופש המידע, תשנ"ח-1998.

ב. עע"ם 11120/08 התנועה לחופש המידע נ' מדינת ישראל (2010) (חובה: פסקאות 7-8, 12, 14-15 לפסק דינה של השופטת ארבל)

ג. עע"ם 3300/11 משרד הביטחון נ' גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע (2012) (חובה: פסקאות 1-2, 7-9, 12-16 לפסק דינו של השופט עמית)

ד. עע"ם 1245/12 התנועה לחופש המידע נ' משרד החינוך (פורסם בנבו 23.8.12) (חובה: פסקאות 1, 7-9, 12-16 לפסק דינו של השופט ריבלין)

ה. בג"ץ 2820/14 רוזנברג נ' רשות האכיפה והגביה (11.6.14) (עמ' 1-20)

ו. ע"א 7678/16 דרוקר נ' הממונה על יישום חוק חופש המידע במשרד ראש הממשלה (פורסם בנבו, 7.2017.8) (תמצית)

ז. עע"ם 6013/04 משרד התחבורה נ' חברת החדשות (פורסם בנבו 21.1.06).

ח. עת"ם 3908/11 הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר (22.9.14), פסקאות 57-55, 51-52, 24-20, 87-84, 89 – לפסק דינה של השופטת ארבל.

15. חופש הביטוי של עובדי ציבור, עובדי הוראה ושופטים- העשרה

א.רע"א 6557/20 ערוץ 10 החדש בע"מ נ' שרת התרבות והספורט - ח"כ מירי רגב (פורסם בנבו 13.3.2024) (חובת קריאה: 6-7 לפסק דינו של השופט עמית).

ב.מ' סטמרי, ביוש שיפוטי – על שיימינג (אגבי) בידי ערכאות המשפט. (משפט ועסקים).

רשות:

ב. *Shinar Adam, First the of Privatization the and Speech Employee Public*

Amendment, 46 Connecticut Law Review 1 (2013).

16. ביטויי הסתה – מניעה מראש והענשה בדיעבד – העשרה
א. סעיף 144ד לחוק העונשין.
ב. סעיפים 109-110 לחוק העונשין.
ג. איל בנבנישתי "הסדרת חופש הביטוי בחברה מקוטבת", משפטים ל 29, 52-67 (1999).
ד. בג"צ 73/53 חברת קול העם בע"מ נ' שר הפנים (תמצית).
ה. בג"צ 2684/12 י"ב בחשוון נ' היועץ המשפטי לממשלה (נבו 9.12.15) (תמצית).
ו. סכנה ברורה ועכשווית לשלום הציבור – סקירה כללית של השפעת המשפט האמריקאי על המשפט בישראל.
ז. בין מניעה מראש לענישה בדיעבד: ע"א 214/89, אבנרי נ' שפירא, פ"ד מג (3) 840 (פסקאות 1, 10, 15-17).

חומר חובה לקריאה:

מובא באתר הסמינר במודל.
(חלוקת הנושאים בין השיעורים תיקבע על פי היקפי הדיונים בכיתה ותודע מראש)

חומר לקריאה נוספת:

מובא באתר הסמינר במודל.

מרכיבי הציון הסופי :

מבחן בכתב 100 %

מידע נוסף / הערות: